

Zitting 1980–1981 Nr. 59c

15 475

Regelen met betrekking tot het afbreken van zwangerschap (Wet afbreking zwangerschap)

NADER VOORLOPIG VERSLAG VAN DE VASTE COMMISSIES VOOR VOLKSGEZONDHEID EN MILIEUHYGIËNE EN VOOR JUSTITIE¹

Vastgesteld 31 maart 1981

De leden van de fracties van C.D.A., V.V.D., D'66, C.P.N. en S.G.P. waren – na kennisgenomen te hebben van de memorie van antwoord – van mening dat de openbare behandeling voldoende schriftelijk was voorbereid. Daarentegen spraken de leden van de fracties van de P.v.d.A., P.P.R., G.P.V. en P.S.P. er hun teleurstelling over uit dat op vele vragen de antwoorden niet dan wel onbevredigend gegeven waren. Het was om deze reden dat zij op enkele essentiële punten nog nader met de bewindslieden van gedachten wilden wisselen.

Advies van de Raad van State

De leden van de fractie van de P.v.d.A. begonnen hun beschouwingen met te wijzen op artikel 84 van de Grondwet:

«De Koning brengt ter overweging bij de Raad van State *alle* voorstellen door hem aan de Staten-Generaal te doen Op grond van deze bepaling betoogden zij dat het staatsrechtelijk onjuist is en niet zou stroken met de positie van de Raad van State als laatste adviesorgaan van de Regering om niet alle wijzigingen van ingrijpende aard – welke in wetsontwerpen en algemene maatregelen van bestuur worden aangebracht nadat de Raad van State er advies over heeft uitgebracht en die niet het gevolg zijn van 's Raads advies – aan de Raad voor te leggen voor advies.

In de (grond)wettelijke voorschriften zijn de Raad van State geen beperkingen opgelegd bij de behandeling van hetgeen bij hem ter overweging is gebracht.

Deelt de Regering de mening dat het opnieuw horen van de Raad van State als het Kabinet wijzigingen van ingrijpende aard aanbrengt regel moet zijn, ook al wordt daardoor het karakter van het wetsontwerp niet gewijzigd?

Is zulks in deze kabinetsperiode niet tienmaal geschied, onder andere bij de Wet op de stadsvernieuwing, de Wet op de vermogensaanwasdeling en de Leegstandwet?

Meent de Regering niet, dat het er niet toe doet dat de Tweede Kamer daar niet om heeft gevraagd, daar immers wetsontwerp 16 040 nog niet tot wet verheven is, dat de mogelijkheid opent dat beide Kamers der Staten-Generaal rechtstreeks advies vragen aan de Raad van State?

¹ Samenstelling:

Volksgezondheid en Milieuhygiëne: Eijnsink (CDA), Van der Werf-Terpstra (CDA), Lamberts (PvdA), Versloot (PvdA) (voorzitter), G. de Jong (VVD), Vonhoff-Luijendijk (VVD), Trip (PPR), Vis (D'66), IJmkers (CPN), Meuleman (SGP), Van der Jagt (GPV), Vogt (PSP)

Justitie: W. F. de Gaay Fortman (CDA) (voorzitter), Leyten-de Wijkerslooth de Weerdesteyn (CDA), Van der Meer (PvdA), Derks (PvdA), Heijne Makkreel (VVD), Wiebenga (VVD), B. de Gaay Fortman (PPR), Glastra van Loon (D'66), IJmkers (CPN), Meuleman (SGP), Van der Jagt (GPV), Vogt (PSP)

Hoe rijmt de Regering wetsontwerp 16 040 met haar antwoord, dat inschakeling van de Raad van State niet in overeenstemming is met de staatsrechtelijke positie van de Eerste Kamer?

Is het niet juist, dat – waar de Tweede Kamer naar aanleiding van het advies van de Raad van State een wetsontwerp kan amenderen of verwerpen, de Eerste Kamer naar aanleiding van zulk een advies een wetsontwerp zou kunnen verwerpen?

Is de Regering alsnog bereid, het gewijzigde wetsontwerp ter overweging bij de Raad van State te brengen? Zo nee, waarom niet?

De rol van de huisarts

Door toevoeging van de leden 2 t/m 5 aan artikel 3, heeft de huisarts een functie gekregen bij de besluitvorming rond de abortus. Over die functie zijn echter enkele onduidelijkheden ontstaan na lezing van de memorie van antwoord. Gaarne zouden de leden van de fractie van de P.v.d.A. alsnog verduidelijking willen hebben op onderstaande punten:

a. Is de Regering er zich van bewust dat haar uitleg in antwoord op de vraag over de betekenis van het begrip woonplaats strijdig is met artikel 10 BW, het commentaar van Meijers en de jurisprudentie op genoemd artikel?

b. Zo ja, prevaleert dan de liberale uitleg van het begrip woonplaats boven artikel 10 BW?

c. Kan de geneeskundige de vrouw vanaf het moment dat zij zich bij hem onder regelmatige behandeling stelt, verwijzen overeenkomstig artikel 3?

Zo niet, beoogt de Regering dan alle voor het wetsontwerp relevante hulpverlening van Rutgers- en andere bijzondere artsen uit te schakelen?

d. Kan elke medisch specialist (bij voorbeeld een keel-, neus- en oorarts) verwijzen zoals in artikel 3 bedoeld?

e. Is het juist, dat – zoals op blz. 5 van de memorie van antwoord wordt gesteld – de vrouw ook zonder enige tussenkomst van de huisarts zich rechtstreeks tot een kliniek kan wenden?

Algemene maatregel van bestuur

De Regering weigert het concept van de algemene maatregel van bestuur zoals dit klaarligt om naar de Gezondheidsraad en de Centrale Raad voor de Volksgezondheid ter advies te worden gezonden, aan de Kamer over te leggen.

Deelt de Regering de mening dat aan een dergelijk verzoek van twee grote fracties in deze Kamer alleen op zeer gewichtige gronden geen gevolg kan worden gegeven?

Wil de Regering hetzij die gronden noemen, hetzij alsnog aan het eerder gedane verzoek voldoen?

Artikel 5

Het verheugde de aan het woord zijnde leden dat nu door de Regering de betekenis van artikel 5 zeer duidelijk is gesteld – niet zozeer in antwoord op de vraag van het C.D.A. (blz. 2 memorie van antwoord), als wel in antwoord op de vragen van de P.v.d.A. (blz. 12 memorie van antwoord) – nl. dat dit artikel «slechts vastlegt welke de strekking is van de eisen die bij algemene maatregel van bestuur aan de hulpverlening en besluitvorming worden gesteld». Dit is volstrekt in overeenstemming met de tekst van het artikel.

Zolang deze eisen niet in de algemene maatregel van bestuur zijn uitgewerkt, hebben zij geen betekenis voor de praktijk. De Regering heeft op 17 december in de Tweede Kamer met nadruk gesteld, dat het thans voorliggende ontwerp algemene maatregel van bestuur ten aanzien van artikel 5 niet meer zal worden gewijzigd.

Handhaaft de Regering deze stelling?

Is de Regering met deze leden van mening dat in dit ontwerp-algemene maatregel van bestuur:

- aan de geneeskundige, bedoeld in artikel 3, lid 2, geen enkele verplichting wordt opgelegd?
- slechts de mogelijkheid wordt geboden tot de bijstand als bedoeld in artikel 5, lid 2a, maar dat deze niet verzekerd is?
- nergens aan de geneeskundige de verplichting wordt opgelegd zich ervan te vergewissen dat de vrouw haar verzoek heeft gedaan en gehandhaafd in vrijwilligheid, na zorgvuldige overweging en in het besef van haar verantwoordelijkheid voor ongebooren leven?
- nergens aan de geneeskundige de verplichting wordt opgelegd de behandeling slechts te verrichten als die op grond van zijn bevindingen verantwoord is te achten?
- nergens aan de geneeskundige de verplichting wordt opgelegd, de beslissing tot het afbreken van zwangerschap alleen dan uit te voeren indien de noodsituatie van de vrouw deze onontkoombaar maakt?
Zo niet, waar is dat dan wel geregeld en hoe?

Strafbaarstelling

Geenszins tevreden waren de leden van de fractie van de P.v.d.A. over het antwoord dat de Regering gaf ten aanzien van de strafbaarstelling. De Regering kan naar hun mening geen enkel voorbeeld geven van het begrip «buiten de constellatie der wet handelen»; haar uitleg komt erop neer dat dit niets anders is dan buiten een inrichting met vergunning handelen.

Deze leden merkten op dat de Regering op de volgende vragen in het voorlopig verslag niet geantwoord heeft. Voorlopig verslag: blz. 7, eerste, tweede, derde, vierde en zesde alinea. Wil zij dit alsnog doen?

Op blz. 117 van het nader rapport aan de Koningin en blzz. 55 en 56 van de memorie van antwoord geeft de Regering geen enkele motivering; de hier aan het woord zijnde leden zouden gaarne alsnog een duidelijke motivering zien.

Hoe is het mogelijk om in hetzelfde wetsontwerp in artikel II, sub F, te bepalen dat zwangerschapsafbreking niet strafbaar is in een inrichting met vergunning, en in artikel I onder de artikelen 16 en 18 dat dit wél strafbaar kan zijn? Is dit niet ernstiger dan een wetstechnische slordigheid?

Samenwerking klinieken en ziekenhuizen

Nu de Regering – anders dan in oktober 1980 in de Tweede Kamer – bereid bleek aan de Eerste Kamer de enquêteresultaten te verstrekken van een in 1978 door de Geneeskundige Inspectie van de Volksgezondheid gehouden onderzoek inzake abortus in ziekenhuizen, verzochten de leden van de P.v.d.A.-fractie om het volledige resultaat van deze enquête.

Uit de cijfers – blz. 3 van de memorie van antwoord – blijkt dat zwangerschapsafbrekingen significant minder voorkomen in rooms-katholieke ziekenhuizen. Op hypothetische gronden meent de Regering (eveneens blz. 8 memorie van antwoord) dat de besturen van de rooms-katholieke ziekenhuizen een vergunning zullen aanvragen als het voorliggend wetsontwerp kracht van wet zal hebben verkregen.

- a. Waarop baseert de Regering deze hypothese?
- b. Indien men ervan uitgaat dat een aantal van deze ziekenhuisbesturen bezwaar zal hebben tegen het formaliseren van de abortus-hulpverlening, meent de Regering dan niet dat er met betrekking tot deze hulpverlening ernstige regionale ongelijkheid zal ontstaan?
- c. Kan de Regering meedelen of het ziekenhuis dat een samenwerkingsverband aangaat met een kliniek waar zwangerschappen van langer dan 13 weken worden afgebroken, ook zelf een vergunning nodig heeft?
- d. Kan de Regering meer inzicht verschaffen in de algemene maatregel van bestuur die de afspraken tussen ziekenhuizen en klinieken moet regelen?

Kan de Regering meedelen of zij daarbij uitgaat van de nu vigerende vorm van overeenkomsten tussen ziekenhuizen en klinieken?

Overtijdbehandeling etc.

Bij ongewenste zwangerschap onderscheidt men wel vier fasen. De eerste fase: binnen 36 uur na mogelijke conceptie. De tweede: binnen een bepaald aantal dagen, waarbinnen nog een z.g. overtijdbehandeling kan plaatsvinden. De derde: tot drie maanden en de vierde: na drie maanden.

Beschouwt de Regering, zo vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie de overtijdbehandeling als hierboven genoemd als abortus in het kader van het voorliggend wetsontwerp?

Zijn de vijf dagen bedenktijd ook noodzakelijk als daarmee de z.g. 3-maandetermijn wordt overschreden?

Artikel 4

De Regering stelt, aldus dezelfde leden, dat een beroep tegen een fictieve weigering «op ieder tijdstip, liggende tussen het verstrijken van de zevenmaandetermijn en het alsnog nemen van de beslissing op de aanvraag kan worden ingesteld» (memorie van antwoord blz. 10).

Kan de Regering erkennen dat dit antwoord in strijd is met de artikelen 9, eerste lid, en 13 van de wet AROB («het beroepschrift wordt ingediend binnen 30 dagen na de dag waarop de aangevallen beschikking ... geacht wordt geweigerd te zijn») en dat de aanvrager, als binnen die 30 dagen nog geen beschikking ontvangen is in beroep moet gaan ten einde geen rechten te verspelen?

Kan de Regering tevens erkennen, dat, waar geen termijn is gesteld binnen welke de Minister nadere gegevens mag vragen, artikel 4 wettetechnisch onjuist en onwerkbaar is?

Deelt de Regering de mening dat het er niets toe doet of het gegeven voorbeeld een hoge uitzondering zal zijn, aangezien het er om gaat dat de wet deze gang van zaken, zoals in het voorlopig verslag gesteld, mogelijk maakt?

De leden van de fractie van de P.P.R. merkten op dat de bewindslieden in hun antwoord met betrekking tot de verantwoordelijkheid van ziekenhuisbesturen voor het aanvragen van een vergunning, stellen, dat het bestuur het aangewezen college is om de aanvraag voor een vergunning in te dienen. Zij gaan daarbij naar de mening van de aan het woord zijnde leden voorbij aan het feit, dat er een groeiend verschil aan het ontstaan is tussen enerzijds de samenstelling van besturen van vele ziekenhuizen, die – zich langs de weg van coöptatie vernieuwend – de oorspronkelijke signatuur neigen te handhaven en anderzijds de samenstelling van medische staf en personeel en die van het patiëntenbestand, die in toenemende mate pluriform is.

De leden van de P.P.R.-fractie wilden in hun oorspronkelijke vraagstelling de vrees uiten, dat in het licht van deze situatie het vergunningstelsel van het wetsontwerp zal leiden tot grote tegenstellingen tussen de besluiten van het bestuur en de aanvaarding daarvan door staf, personeel en patiënten.

Zijn de bewindslieden het ermee eens, dat – zolang ziekenhuisbesturen niet op democratische wijze tot stand komen – hierin een mogelijkheid schuilt dat weinigen hun wil opleggen aan velen?

Rechten van de Mens

Het lid van de G.P.V.-fractie merkte ten aanzien van de – door de Regering ontkennend beantwoorde – vraag of de door hem in het voorlopig verslag (blz. 19) onder e genoemde VN-verklaring van de rechten van het kind voor Nederland bindend is, op dat de Verklaring blijkens de preambule gezien moet worden als een uitwerking van de Universele Verklaring van de rechten van de mens. Dit laatste document is echter in de Proclamatie van Tehe-

ran van 1968 (bevestigd in dat jaar door de Algemene Vergadering van de VN) erkend als «a common understanding of the peoples of the world concerning the inalienable and inviolable rights of all members of the human family and constitutes an obligation for the members of the international community».

Wil – zo vroeg dit lid – de Regering, gelet op het vorenstaande, alsnog toelichten waarom zij meent dat de VN-verklaring van de rechten van het kind voor Nederland niet bindend is?

Ten aanzien van het door dit lid onder f genoemde document (Recommandation 874, 1979) van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa inzake een Europees Charter van de rechten van het kind zou dit lid gaarne de mening van de Regering willen vernemen over de vraag of zij juist acht wat mr. M. de Blois schrijft in zijn artikel in het Nederlands Juristenblad (7 februari 1981, blz. 141–150, daarbij verwijzende naar de dissertatie van E.A. Alkema, *Studies over Europese grondrechten*, blz. 25). Deze stelt dat een aanbeveling weliswaar geen bindend recht oplevert voor de lid-staten, maar van betekenis kan zijn voor de interpretatie van de Conventie en wel in die zin – zoals door mr. M. de Blois klaarblijkelijk wordt bedoeld – dat krachtens artikel 2 van de Europese Conventie ook het leven van de ongeborene door de wet moet worden beschermd.

Wil de Regering indien zij die opvatting niet juist acht mededelen waarom niet?

Het aan het woord zijnde lid wees erop dat Nederland in het algemeen geen verdrag ratificeert voordat zijn nationale wetgeving aan een dergelijk verdrag is aangepast. De Europese Commissie voor de Rechten van de Mens heeft thans voor de tweede maal geen uitspraak willen doen over de vraag of artikel 2 van de Europese Conventie eigenlijk wel betrekking heeft op de foetus respectievelijk op een «recht op leven» met inherente beperkingen dat de foetus toekomt.

Acht de Regering het in overeenstemming met de traditionele Nederlandse verdragsgetrouwheid dat zij thans een wet naar het Staatsblad wil voeren waarvan minstgenomen ernstig moet worden betwijfeld of zij zich verdraagt met de Europese Conventie, zulks mede gelet op bovengenoemde recommandation van de Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa?

Genoemd lid kon zich voorts niet verenigen met het antwoord dat hij had ontvangen op zijn verwijzing naar artikel 6, lid 5, van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. De kwestie is immers niet dat wij in Nederland oplegging en voltrekking van doodstraffen aan zwangere vrouwen «gelukkig niet kennen», doch deze dat de verdragsbepaling de vrucht in de moederschoot ingeval van een doodvonnis wil beschermen; het komt hem dan ongerijmd voor de verantwoordelijkheid voor het leven van de vrucht in geval van een abortus geheel over te laten aan de vrouw en de zich «vergewissende» arts.

Noodsituatie

De Regering heeft steeds geweigerd een nadere omschrijving te geven van het begrip «noodsituatie», stelselmatig is in dat verband verwezen naar de zorgvuldigheidsnorm neergelegd in artikel 5, eerste lid.

Onder erkenning dat de wetgever zich vaak moet bedienen van vage normen, het aan de rechter overlatend daaraan in concrete gevallen toepassing te geven, vroeg de G.P.V.-fractie zich af of het de wetgever ook vrijstaat zulk een vage norm op te nemen nu het hier gaat om een zaak van leven en dood.

Rechtsbescherming

De Raad van State heeft in zijn advies in overweging gegeven niet te spreken van rechtsbescherming maar van bescherming in het algemeen (blz. 26 onderaan). Het lid van de fractie van het G.P.V. verwees in dit verband tevens naar hetgeen de heer Kaulingfreks in 1976 betoogde (*Handelingen Eer-*

ste Kamer, zitting 1976–1977, 14 december 1976 blz. 137 kolom 1) over het recht als «een geheel van regels, die betrekking hebben op de handelingen der mensen als leden ener samenleving», waaraan hij toevoegde: «Als het recht zou toestaan dat de leden van een samenleving elkaar van het leven zouden beroven, zou er geen «samenleving» – het woord zegt het al – meer zijn».

De Regering antwoordde op de opmerking van de Raad van State het woord «rechtsbescherming» te willen handhaven omdat dit woord haar «toch meer op zijn plaats lijkt dan bescherming» (blz. 101).

Dit lid zou gaarne alsnog vernemen waarom de Regering die mening is toegedaan.

Artikel 2, Boek 1 van het BW

Het antwoord van de Regering aangaande de betekenis van artikel 2 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek had het lid van de G.P.V.-fractie enigszins verbaasd. Dit antwoord luidde dat hier sprake is van een regel uit het burgerlijk recht «die een geheel ander terrein bestrijkt dan het voorliggend wetsontwerp».

In zijn commentaar op Asser's handleiding tot beoefening van het Nederlands burgerlijk recht, deel I, elfde druk, heeft de tweede ondertekenaar van het wetsontwerp de vraag opgeworpen of tot het belang van de ongeboren vrucht ook moet worden gerekend het belang om levend ter wereld te komen en in dat verband opgemerkt het burgerlijk recht niet de plaats te achten «waar een zo diep ingrijpend vraagstuk bevredigend kan worden behandeld».

Genoemd lid zou gaarne alsnog vernemen hoe de bewindslieden de onderlinge verhouding tussen artikel 2 boek I BW en het voorliggende wetsontwerp zien.

Artikel 20

De bewindslieden – zo vervolgde het aan het woord zijnde lid – noemden in de memorie van toelichting artikel 20 het sluitstuk van de voorgestelde regeling (blz. 32), doch verklaren thans (memorie van antwoord blz. 3 onder) dat hun de bevoegdheid tot het houden van toezicht op (het weigeren van) de benoeming van artsen en verpleegkundigen ontbreekt.

Moet de Regering dan niet erkennen dat artikel 20 praktisch geen betekenis meer zal hebben, zodra door vertrek en andere oorzaken degenen die in dienst zijn en gewetensbezwaren hebben, zijn afgevoerd?

De G.P.V.-fractie verwees in dit verband nog naar het betoog van de heer Roethof gehouden in het Eerste Kamerdebat op 14 december 1976 (Handelingen Eerste Kamer, zitting 1976–1977, blz. 176 e.v.). Hierbij zette deze uiteen dat door een afzonderlijke bepaling over de positie van hen die gewetensbezwaren koesteren de situatie wel eens onduidelijker in plaats van helderder zou kunnen worden, resp. dat opnemning van zulk een bepaling slechts tot verwarring aanleiding zou geven. Voorts verwees het lid naar blz. 177 kolom 3 waar staat dat de Tweede Kamer destijds geen overeenstemming kon bereiken over de vraag hoe een dergelijke wetstekst zou moeten luiden.

Voorts vroeg de G.P.V.-fractie de aandacht voor het krachtens artikel II sub C vervallen van artikel 251bis van het Wetboek van Strafrecht, ten gevolge waarvan het begrip «verstoren» van zwangerschap uit de wet zal verdwijnen. Zijn vraag is welke consequentie dit kan hebben voor het geval dat de vrucht in de moederschoot wordt gedood voordat het stadium is bereikt waarin artikel 82a van de voorgestelde regeling van toepassing wordt en zonder dat het bewijs kan worden geleverd dat de vrucht leefde op het moment dat de dodende handeling wordt verricht.

Hetzelfde lid merkte vervolgens op heel goed de betekenis van de verschillende wetsbepalingen begrepen te hebben, doch dat hij niet kan begrijpen hoe een geordend vernietigen van menselijk leven gelijktijdig onder de noemer van rechtsbescherming van datzelfde menselijk leven is te brengen. Het antwoord van de bewindslieden gaat geheel aan deze gesignaleerde probleemstelling voorbij.

Ook had hij nota genomen van de mededeling van de bewindslieden dat zij niet kunnen beoordelen of, indien dit wetsontwerp wordt aangenomen, het aantal abortussen zal toe of afnemen. De ervaringen in het buitenland, zo had dit lid gesteld, waar de abortuspraktijk is gelegaliseerd duiden op een toename van het aantal abortussen zodat het niet onwaarschijnlijk is dat ook in ons land deze situatie zich zal voordoen. Dit lid vroeg dan ook of de verwachting niet gewettigd is dat de effecten van de beoogde rechtsbescherming van het ongeboren leven, vanuit de gezichtshoek van de buitenlandse ervaring, eerder in het nadeel dan in het voordeel van dat ongeboren leven zullen zijn.

Vervaging van normen

De bewindslieden achten het standpunt niet juist, aldus het lid van de G.P.V.-fractie dat een vrouw die abortus wil dit altijd kan bereiken. Hij merkte dienaangaande op dat volgens de gegevens van Stimezo bijna alle vrouwen (97%) het besluitvormingsproces hebben afgerond als zij zich voor het eerst bij een kliniek melden. Indien een vrouw, die besloten heeft haar kind te laten aborteren, bij een huisarts komt die principiële bezwaren heeft om daaraan medewerking te verlenen, dan kan zij immers rechtstreeks naar een arts gaan die verbonden is aan een abortuskliniek, die in aborteren zijn dagelijks werk en inkomen heeft.

Het kan de bewindslieden toch bekend zijn, aldus dit lid, dat het initiatief tot aborteren niet zelden van de arts uitgaat (Nederlands Dagblad 28 februari 1981 Variant blz. 8/9)?

Bovendien kan aan het niet «gedefinieerde» begrip «noodsituatie» immers een inhoud gegeven worden welke op vele situaties past zodat het voor de arts niet moeilijk is om een motief te hebben om zijn medewerking te geven?

Hij vroeg zich af of de bewindslieden wel voldoende beseffen hoe ver de normvervaging reeds is voortgeschreden.

Is er door de bewindslieden wel een reële inschatting van de huidige praktijk?

Dat het legitiem is om deze vraag te stellen bleek zijns inziens uit de gebruikte terminologie. Als voorbeeld voerde hij de uitspraak in de memorie van antwoord aan (blz. 22 onder): «Deze plicht tot hulpverlening kan een zwangerschapsafbreking soms onontkoombaar maken». Het woord «soms» gaat geheel voorbij aan het feit dat het aantal bij Nederlandse vrouwen gepleegde abortussen in 1979 16 000 bedroeg.

Een zelfde niet reële benadering van de gestelde vragen proefde dit lid in het antwoord op de vraag of bij een abortus in feite de nood van de moeder niet wordt opgelost door haar kind op te offeren. De bewindslieden stellen zonder enige nadere argumentatie dat dit een onaanvaardbare simplificatie is. Het lid van de G.P.V.-fractie zou gaarne deze stelling onderbouwd zien. Want de beslissing om te aborteren kan nog zo zorgvuldig genomen zijn, het blijft zijns inziens een feit dat het ongeboren kind vernietigd moet worden om de nood van de moeder op te lossen.

Tot slot nam dit lid kennis van de mening van de Minister van Justitie die in de Tweede Kamer opgemerkt heeft dat met een beroep op het evangelie tot afwijzing van abortus provocatus niet kan worden volstaan, maar dat in die evangelische boodschap tevens gelezen moet worden een plicht tot hulp van de mens in nood. Het probleem waar dit lid evenwel mee geconfronteerd wordt is dat het nooit de bedoeling van het evangelie kan zijn dat de hulp aan een vrouw in nood ten koste mag gaan van het doden van een hulpeloos ongeboren kind.

De bewindsman merkt op dat hij niet kan inzien dat in zulke situaties het recht van de sterkste ten koste gaat van hen die het meest hulpbehoevend zijn. Ook dit is een constatering zonder motivering. Dit lid zou daarom ten slotte gaarne van de bewindsman vernemen waarom hij dit niet kan inzien, aangezien de feiten naar zijn gevoelen toch onweersprekbaar zijn.

Aanvullende verantwoordelijkheid van de arts

Het lid van de fractie van de P.S.P. merkte op dat de bewindslieden stellen – in antwoord op de vragen van de fractie van het C.D.A. – dat de arts zich niet aan zijn verantwoordelijkheid kan onttrekken met een beroep op het enkele feit dat de vrouw de abortus wil.

Het aan het woord zijnde lid vroeg waar de aanvullende verantwoordelijkheid van de arts precies ligt. Indien de arts verklaart dat er zijns inziens een noodsituatie bestaat, is dan aan die verantwoordelijkheid voldaan?

Vervolgens achtte dit lid het antwoord op de vraag van de fractie van de P.v.d.A. ten aanzien van artsen van de Rutgerstichting van elke zin ontbloeit: het is toch een ieder duidelijk dat artsen van de Rutgerstichting die vrouwen onder regelmatige controle hebben vrijwel nooit hun cliënten naar abortusklinieken behoeven te verwijzen? Dat zou immers betekenen dat van de anti-conceptionele hulp van de Rutgerstichting niets deugde?

Voorts vroeg dit lid of de bewindslieden het logisch achten dat in één wetsontwerp het woord «noodsituatie» voorkomt in twee geheel verschillende betekenissen – waarbij de meest belangrijke niet omschreven kan worden, terwijl de minst belangrijke wel omschreven wordt in de memorie van antwoord.

Achten de bewindslieden het niet vanzelfsprekend dat veel vragen ten aanzien van de uitvoerbaarheid van de wet blijven bestaan, als niemand weet hoe het begrip «noodsituatie» moet worden omschreven, terwijl daarop in feite de gehele beslissing van de arts – die bij overtreding strafbaar is – berust?

De bewindslieden vinden dat «op verantwoorde wijze rekening is gehouden met zowel de rechtsbescherming van ongeboren menselijk leven als (op) het recht van de vrouw op hulp bij ongewenste zwangerschap». Daar nu ligt de kern van wat dit lid in het voorlopig verslag als het «typische compromis» heeft aangeduid. Men kan naar zijn mening geen compromis sluiten over zaken die niet verenigbaar zijn; de pyroomaan en de brandweer willen tegengestelde dingen. De vrouw die een abortus wil, wil daarmee beëindiging van het ongeboren leven.

Hoe kunnen de bewindslieden veronderstellen, zo vroeg hij vervolgens, dat «het bewijs van het strafbare feit bedoeld in artikel 16, derde lid, geleverd zal kunnen worden aan de hand van de verklaringen van de vrouw...» (memorie van antwoord, blz. 10 onder) als die vrouw in de eerste plaats als persoon niet herkenbaar mag zijn en als cliënt de abortus heeft gewenst? Genoemd lid kon voorts in geen deele de uitspraak van de bewindslieden onderschrijven dat de vrouw haar wil niet kan opleggen aan de arts. Naar zijn mening kan zij dat wel, als die arts wil meewerken.

Het lid was de betekenis van de zinsnede «en zonder dat de arts op zijn beurt zijn inzicht in de noodsituatie waarin de vrouw naar zijn mening al dan niet verkeert kan opleggen aan de vrouw» (memorie van antwoord, blz. 12 boven) geheel ontgaan.

Bedoelen de bewindslieden daarmee dat de arts in feite het vetorecht in handen heeft over het al dan niet afbreken van de zwangerschap?

Ook al hebben de bewindslieden naar de mening van het aan het woord zijnde lid volledig gelijk dat iedere poging het begrip «noodsituatie» te omschrijven slechts schijnzekerheid moet geven, toch moest hij vaststellen dat het niet-omschrijven van datzelfde begrip diezelfde schijnzekerheid schept en bovendien de behandelend arts in een positie brengt die neerkomt op volkomen rechteloosheid. Wanneer deze de abortus uitvoert heeft hij kans op strafvervolging indien hij het niet omschreven begrip «noodsituatie» op

een verkeerde manier interpreteert – terwijl hij niet kan weten hoe het wél geïnterpreteerd moet worden. Wanneer hij de abortus niet uitvoert en de vrouw ook bij een ander niet behandeld kan worden laat hij mogelijk een niet nader omschreven noodsituatie bij de vrouw bestaan.

Waar de bewindslieden spreken over het bepalen van de mate van vrijwilligheid van de beslissing wordt gezegd dat «een op de juiste wijze gevoerd gesprek» dat zou kunnen bepalen (memorie van antwoord, blz. 14 boven).

Wie stelt in dit geval vast wat de «juiste wijze» is als de arts vervolgbaar zou worden gesteld?

De verregaande minachting van de vrouw die het aan het woord zijnde lid noemde in het voorlopig verslag was niet gelegen in de door de bewindslieden aangehaalde zin, maar in het feit dat de vrouw in het wetsontwerp niet in staat wordt geacht haar eigen noodsituatie te bepalen, terwijl vrouw en arts dat samen wel zouden kunnen. Daaruit kwam ook de volgende conclusie van dit lid voort, dat de vrouw alleen maar kan weten of zijn in een noodsituatie is na overleg met een arts.

Dat had hij niet zo zeer uit die ene zin in de memorie van toelichting gehaald maar uit de geest van het gehele wetsontwerp.

Wanneer de verwijzend arts niet noodzakelijk een aantal bezoeken per jaar van de vrouw moet hebben gehad, dan is naar de mening van het aan het woord zijnde lid het noemen van artsen van de Rutgerstichting in dit verband door de bewindslieden niet terecht, gezien de opmerking van de Ministers dat de vrouw in dat geval toch wel onder regelmatige controle moet staan.

In antwoord op de door dit lid gestelde vragen suggereerden de bewindslieden zijns inziens dat het tevens een vrouw kan betreffen die de betrokken arts nooit eerder heeft gezien. Gaarne had hij in deze meer duidelijkheid.

De voorzitter van de vaste Commissie voor Volksgezondheid en
Milieuhygiëne,
Versloot

De voorzitter van de vaste Commissie voor Justitie,
W. F. de Gaay Fortman

De griffier voor dit verslag
Sprey